"לא היה קל, אבל ניצחנו"

יוסי אלפי הוציא את ספרו ה־27, "מעברה", שמספר את הסיפור הפרטי שלו מימי מעברת פרדס חנה, וחושף את חזונו להקמת מוזיאון על חורבותיה של אחת המעברות

רותי קדוש

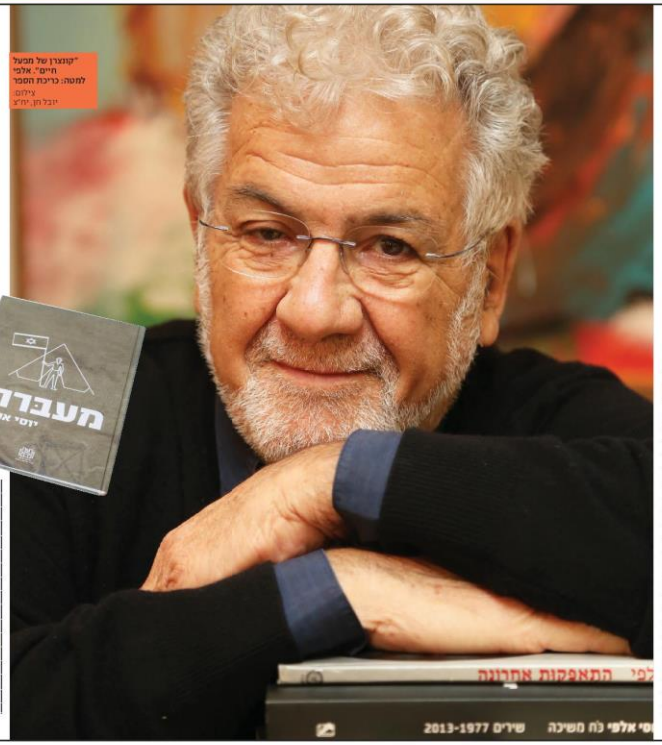
"קונצרן של מנעול חרוט". אלפי למטה: כריכת הספר
צילום: יובל בן־ארצי

יוסי אלפי, מספר הסיפורים הלאומי, יש סיפור על ילדותו במעברה, אחד מכמות אלפי סיפורים של עולים חדשים ששוכנו ב־221 המעברות שקמו בעשור הראשון של מדינת ישראל. "היתי בן 3 כשנשלחתי ב־1949 עם סבתא, מבצרה שבעיראק לישראל, שאליה הגענו בטיסה ישירה מטהרן ונלקחנו מיד למעברת פרדס חנה", הוא נזכר. "הבל היה מבלגן. ישבתי על ברזנט שנפרס בשטח תרצית. עיריין נשמעו הדי ירושת מה־ מלחמה. לא היה אוכל לעולים שהגיעו באלי פיתה. לא ידעו אם סבלתי. בעיניי של ילד בן 3, זה בראה שבעי, אבל אני זוכר את הבכי המר של סבתי".

את חוויותיו מהמעברה, לצד עדויות של אנ־ שים מן השורה, אנשי רוח חברה־ופעילי ציבור, הכתב רוני סומק, אלי עזרי, בארי רייכלרד ומסי מיכאל, שהחלו את חייהם כישראלים במעב־ רה – כינס אלפי ב"מעברה" והוצאת המוזיאון לשימור אתרי מורשת בישראל. אלבום אצ־ נותי שכולל בין־היתר שירים, סיפורים אישיים, תעודות, מסמכים, מכתבים וציורלמים. "מעי־ ברה" הוא ספרו ה־27 של אלפי, והוא מתר־ גש ממנו כאותו שליל שהגיע בזוועות סבתו למעברה.

"אין לי עניין בנוסטלגיה", הוא מבהיר. "רצי־ תי ליצור ספר אמנותי חוויתי שייתן הצצה לעולם שהיה מנת חלקם של מיליון וחצי ילי־ דים, החלוצים של מדינת ישראל, ולעשות חסד עם האנשים שהגיעו אחרי השואה מאירופה, מארצות ערב ומצפון אפריקה, שאלמלא עזבו את ארצותיהם, לא היו ניצולים, ואם לא היו מגי־ עים לארץ ישראל, לא הייתה לנו מדינה. במשך 70 שנה לא נעדך מחקר אקדמי עמוק על ימי המעברה".

הספר מבוותינתו הוא הפרימו לרבר הגדול שאליו הוא שואף: הקמת מוזיאון חי באחד מאי תרי המעברות במרכז הארץ: חיידיה, מקווה ישראל, ראש העין, חדרה או בן שמן, שבו יש חודר את המעברה, ושחקיים יציגו סיפורי־עות דרמטיות מחיי המעברה. בחזונו הוא רואה מי דאון היסטורי, אולם הרצאות ועוד. הכל כדי להראות איך נולדה מדינה משפונשת מתוך מחנות הפליטים. "בנוגיים התחבריות והקיעת בגולל מיגולת מקיקעי ישראל, שמחיק באירועות המדינה", קובל אלפי.

"האופטימיות תהרוג אותי"

שנתיים אחרי שנחת עם סבתא, נחתו הורין במעברה ואיתם אחותו התינוקת. אלפי הוא הסביבי בין עשרה אחים ואחיות. אחיו הגדו־ לים נקלטו כיקובנים, ובארץ נולדו עוד שני אחים צברים. "אחד נולד באחוזה והיה שחרחר. השני נולד בשיכון ויצא לבנבן", הוא צוחק. "בשהוריים הגיעו, שאלתי את עצמי: 'מי האנשים האלה?' עברנו את למעב־ רת בפר סבא ושוררנגו לאוהל הורי גדול, כי הדינו חמישה אנשים. אגב, בשהגיעתי לצבא, חבריי לאוהל לא הבינו ממה אני מבכסנו. הם לא הבינו שבצבא לאוהל הייתה רצפה מארזיתים, ואילו במעב־ רה היה רק חול".

ב־1951, בוכות סכום כסף שהאב הצליח להבריח בחגורתו כשעוזב את עיראק, משפחת אלפי עברה מה־ מעברה לדירת שיכון בת חדר וחצי בפתח תק־ וה. בהמשך, פתח האב מכולת.

חזרת לבקר במעברה?

"ביקרתי במעברה בפרדס חנה כמה פעמים. גם עמו עליה סרטון, ויהיתי את הבנתקר באי מצע השדות, שהפך לחדר הכביסה של העולים. אני זוכר את הנוף של פרדס חנה. סבתא הייתה לוקחת אותי איתה בשיטוטיה בחיפוש אחר אוכל".

החזרת ליוכי המעברה עשרות לעורר ויברי־ נות וכעסים מוזקיקים?

"במשך שנים ערכתי עדבי סיפורים על המ־ עברות, ואלינם הגיעו המונים מבאר שבע, חתובות, גם צינוה חופש. יש אנשים כמיהה לדעת מה קרה שם. רבים מהם חשבו שזה קרה רק להם, ואז הם מבינים כמה זה היה גדול. כעס נולד בשלא מבינים למה כואב לך. לא היה קל, אבל ניצחנו. אני רוצה להותיר באנשים את הת־ קווה של אן, ואת הרשת הביטחון מהיום".

אתה אופטימיסט?

"האופטימיות עזר תרצונו אותי".

במרכז ישראלי, מה זה אריץ ישראלי", תרגצה תמונצה קשה.

"אני לא חושב שאפשר לראות את העי־ לם מנקודת מבט אחת. אלה שמסתכים לכיוון אחר, לא עושים היסטוריה: הם מעכבים את ההיסטוריה".

לאחרונה זכה אלפי (73) מיישר ומנהל פס־ טיבל מספרי הסיפורים, בפרס מפעל חיים ע"ש יצחק נבון, ובעוד שני פרסי מפעל חיים ברמת גן ובעכו. "אני קונצרן למפעל חיים", הוא צוחק. הוא נשוי לסו שעלתה מאנגליה ("היא 51% מהחיים שלי"), אב לשלושה ילדים: גורי – שחקן ובמאי; בן – טייס ישרי – שחקנית וד־ מרת. "לילדים שלי יש שהיושים משש מדינות, ולנכדים ב־12 מדינות", הוא אומר. "אחת הנ־ כדות היא מצאצאי קיסינגר. אני לא מעודד שבטיות בחברה הישראלית, אבל חובה עלינו לדעת את העבר. נוכל לחיות טוב ובחר, אם כל אחד יקים סביבו גדר ויחוש מבודד חזק, ולא חלש ואטומלי".

או בת חסון, אתה עיראקי או לא?

"בשהוצאתי את ספרי הראשון, אוך עישים עיראקי", רציתי להגיד שאני רוצה להיות יש־ ראלי, אבל התייחסו אלי כעיראקי. מאז קרה דבר מעניין: הקהילה העיראקית, שהתרחקה מהתרבות והתמוקדה במקוצועות חופשיים, נכ־ צאת היום בטופ של התרבות הישראלית: ששון גבאי, סמי מיכאל, רוני סומק, אלי עמיר ומוטי מוזחי. כולם עיראקים". ●

"החלוצים של ישראל". משפחת אלפי במעברה
צילום: אמיר כהן

אבל ניצחנו. אני רוצה לאחוזר באנשים את הת־

בעברית ובאנגלית. מתוך ההצגה "אדון סימון"

פסטיבל

העברית עולה על במות לונדון

מחר יינעל בלונדון פסטיבל ייחודי ללימוד עברית: 25 מופעים שמועלים ב־11 בתי ספר יהודיים בבריטניה הבריטית על ידי תיאטרון אורנה פורת לילדים. המ־ טרה: פיתוח כישורי השפה העברית אצל תלמידים יהודים והעשרת אוצר המילים שלהם בדרך משעשעת ואינטראקטיבית. ההצגות "אש בראש" ו"אדון סימון" מוי עברית בעברית, אבל עם מספסי טפחה באנגלית.

הצנע היחיד "אש בראש" עוסק בילי דה בת 12 בעלת הפתעות קשב, שמרגי־ שה אבודה בעולם שבו איש לא מבין אותה. למרות זאת, היא מגלה את היכולת שלה למצוא את מקומה בעולם. מור עצמר, המ־ גלמת את הילדה, מספרת: "ההצגה נוגעת מתוך כאב והיום היא התרפיה שלי. גילי־ תי שאתי סבל מהפרעות קשב, וכשהיינו קטנים שנאתי אותו. דרך ההצגה, למדי תי להכיר אותו, והיום אנחנו חברים טו־ בים. אני מתרגשת להציג את המופע כאן, בלונדון, לעיני תלמידים יהודים, ולראות אותם מצליחים להתרכז בהצגה שכמעט כולה בעברית".

יצירן שהפסטיבל מגיע בהשתד להחדעת JNF UK על השקת תוכנית מעני־ קים לעידוד לימודים על ישראל בבתי ספר יהודיים בבריטניה, בסך 1.2 מיליון לישים. התוכנית תכלול 18 בתי ספר ויש־ תתפו בה 12 אלף תלמידים. ●

פסטיבל

הסודות של ירושלים

טורניר שש־בש במכולת, הופעות בלובי של מלון בוטיק, מופע שכיבה בחנות מזרנים, מסיבת היי־הוף במוסך ועוד רבים וטובים יככבו השנה בפסטיבל "שאון חורף" הירושלמי

רותי קדוש

זה אחד בירושלים, כדי לקיים אירועים פורצי גבולות, שרובו למכלים את סחדותיה של ירוש־ לים מזווית אחרת", אומרת ענת גוטל, מנהלת הפסרימים בעיריית ירושלים.

ארבעה מתחמים נבחרו השנה לאירועי "שאון חורף" במרכז העיר, בעיר העתיקה ובמי תחם "האומן" בתלפיות.

בפסטיבל ישתתפו מאות יוצרים שייקחו חלק בשלל אירועים, שיאפשרו הצצה למציאו תרבותית שנותרחשת בעיר.

האירועים בארבעת המותחמים יתקיימו בח־ לקים ייחודיים, כגון הופעות מוזיקליות בלובי של מלון בוטיק, במזללת המבורגריים, שדרניר שים בים במכולת, מופע שכיבה בחנות מזרנים, מסיבת היי־הוף במוסך, הופעות של הרכבי רוק בחנות מכולת ועוד.

ויהיו גם שפע סדאות אמן, סדנה ללימוד סלנג בשפת הסימנים בעברית ובערבית, סדנת קוקטיקים ועוד.

ב"אומן 12", המעודוק הטיקולוגי לשעבר של ירושלים, יתקיימו אירועי פרפורמנס של סמי־ דנטים מבצלאל מהודה הבינתחומיתי. מסי־ בת השקה למבשלת הבירה "הרצל" מתלפיות, קטעי מחוות של הלפידר "נינט נתיב" ועוד.

"שאון חורף" מיינג בעיניי את כל מה שיש לירושלים להציע לתושבים ולתיירים, ומכ־ תחם "האומן" בתלפיות, שהוא מקום שלא היה נגיש לציבור הרחב, הופך לאחד המוקדים המרכזיים בפסטיבל", אומרת גוטל.

מופרעים בגבולות. "שאון חורף"

הפסטבל יתקיים החל ממחר, 11 בפב־ ואר, מתחם "בן שמש" 18 בפברואר, מתחם "שיער יפה", העיר העתיקה: 25 בפברואר, מתחם "האומן". האירועים מתקיימים בשעות 19:00 ,00:00 ואחריהם מתחן הקהל למסיבות לתוך הלילה. הכניסה חופשית. ●

אומרים שירה | כרמית ספיר ויץ

עטור מצחק

סדרת "זוטא" העלתה למדפים את "מבחר – שירה לכל כיס", שמחזירה לישנה את עטרת השירה העברית הקלאסית

ליל ג'בראן אמר ששוערדים הם כמו גיבורים בעלות מזג מוזר: הם יורדים אם לא בעניין לחם בבור, ישרטי קנפדים ויחזרו למקומות שמהם ירדו אליהן.

ב־2017 נקלטו בספרייה הלאומית 1,247 ספרי פרוזה ושירה, מתוכם יותר מ־350 הם ספרי שירה. "אנשים כותבים" ואני שמעת מתחם "האומן". הארועים מתקיימים בשעות 19:00 ,00:00 ואחריהם מתחן הקהל למסיבות סדרת "זוטא" ובהוצאת הקיבוץ המאוחד־ספ־ ריית הפעילים, שמחזיר חרש־חדש ובבנעה אל מרפי הספרים בשם "מבחר – שירה לכל כיס". מטיכרים כדי לשכון ולשיר ברגינו.

אם לא בעניין לחם בבור, ישרטי קנפדים ויחזרו למקומות שמהם ירדו אליהן.

לצד קופסאות הסוכריות עטשות הקלי־ שאות והמנגנים לטקרה, שתפכו לנוף המוכר ליד כל קופה ברשתות הספרים, הופיעו ספרי סדרת השירה העברית הדשנה־חדשה, המחדשת את סדרת "זוטא" המקלאסית ומוטיפה לה כוח־ רים. נדמה לי שכבל בית שוחר ספרות נשארו עוקתים מרופפים של המקור, שבנפש מתחי לת שנות ה־70 הבנים לקוראים מבחרי שירה במתכונת כיס: מטשוררי "דור המדינה" נתן אלתרמן, לאה גולדברג, אלכסנדר פן ואחרים, שכוכבם חָבַר בעיקר בשנות ה־30 של המאה ה־20, ועד משוררי "הגל החדש" (או "השירה הצעירה"), ובהם נתן זך, דוד אבידן חליה רבי־ קובינין, שראשיות פרסומם במחצית השניים של שנות ה־50.

זה לא פחות ממרגש לראות אנשים מושי־ טים יד לספר שירה ומבקשים לקחת להם צירה לדרך: במחי משיהרי הקפדים של אבות ישרי־ רון ב"קניר אל קנר" בעיר־ם בתי, המתרגמת והעורכת חלית ישורין, מבחר משיריה של יונה וולך ב"תן לגילים לעשות בך" – מספר ביכר־ ריה "דברים" (1966), וכלה בשירים מעיונות: לצד "בכל פגישה מקרות" של אלכסנדר פן עם שירי אהבה המשולבים בשירי השעה ("נגר" ו"הוא היה אדם פשוט"א "מכאן עד" בעריכת רפי חייכרט וגרעון מיקובסקי, המקדים לשירי־ תו של תתן פרס ישי־ ראל טובים רייבנר. זה המיקום להזכיר את של המושל בר יוסף, "בראשית חרשה" של אברהם שלונסי־ קי, "עטור מצחק וחב שחור" של אברהם חלפי ו"על שפת הכרך" של דוד פוגל, ובו מופיע בשלוחו "לפני השעה האפל" ונינה, 1928 ספר השירים היחיד שפרסם בחייו, יל־ צרו שירים רבים מתוך כתב יד שהכין לדפוס ולא השלים, לפני שנרצח באושוויץ.

לאחרונה יצאו שני ספרים נוספים בסדרה: "שחקי, שחקי על החלונות" – מבחר שירי שאול שטרייחובסקי, שערך עזוז שבתי; "בלוח לתינוקות נולדים" – מבחר משירי נורית זרחי, שערכה רות קרשן־בלום. ●

שאול שטרייחובסקי
ציירה לדרך. כריכת הספר